

माहिती तंत्रज्ञानाच्या काळातील विद्यार्थ्यांसाठी माहिती साक्षरतेचे महत्व

डॉ. अजय म. कांबळे,
ग्रंथालय प्रमुख,
वर्तक महाविद्यालय, वसई (प.), जि. पालघर.

माहिती साक्षरता म्हणजे काय?

माहिती साक्षरता ही केवळ पुस्तके वाचन किंवा संगणक वापरण्याची क्षमता नाही. माहिती असलेल्या माहितीचे विश्लेषण, मूल्यांकन आणि योग्यरित्या वापरण्याची ही एक संपूर्ण क्षमता आहे. माहिती साक्षरता ही माहिती शोधणे, समजून घेणे, त्याचे मूल्यांकन करणे आणि त्याचा योग्य वापर करणे याची क्षमता आहे.

माहिती साक्षर व्यक्तीमाहिती शोधण्यासाठी योग्य स्रोत वापरू शकते, जसे की ग्रंथालये, विद्यापीठे, आणि सरकारी संस्था. हीचव्यक्तीपुढेमाहितीचे मूल्यांकन करू शकते आणि त्याची विश्वासार्हता आणि अचूकता निश्चित करू शकते वत्यानंतरमाहितीचा योग्य वापर करू शकते, जसे की त्याचा अभ्यास, संशोधनआणि प्रकल्प पूर्णकरण्यासाठी.

Global Online Electronic International Interdisciplinary Research Journal's licensed Based on a work at <http://www.goeiirj.com>

माहिती साक्षरतेचे महत्व:

आजच्या जगात, माहिती ही सर्वात महत्वाची शक्ती आहे. इंटरनेटच्या आगमनाने, माहिती मिळवणे सोपे झाले आहे, परंतु त्याच वेळी, माहितीचा महाजालही निर्माण झाला आहे. या महाजालातून योग्य आणि विश्वासार्ह माहिती शोधणे हे आजच्या विद्यार्थ्यांच्या पिढीसमोर एक मोठे आव्हान आहे. माहिती साक्षरता हे या आव्हानाला सामोरे जाण्यासाठी आवश्यक कौशल्य आहे.

माहितीचा वापर करून अनेक निर्णय घेतले जातात. माहिती साक्षर व्यक्ती योग्य आणि विश्वासार्ह माहितीच्या आधारावर चांगले निर्णय घेऊ शकते. माहितीचा वापर करून नवीन गोष्टी शिकल्या जातात. माहिती साक्षर व्यक्ती नवीन माहिती शिकण्यासाठी आणि त्याचा उपयोग करण्यासाठी सदैव तयार असते.

माहिती साक्षरता आणि आजच्या विद्यार्थ्यांची पिढी

माहिती साक्षरता विद्यार्थ्यांना त्यांच्या शिक्षणात आणि जीवनात यशस्वी होण्यासाठी मदत करते. माहिती साक्षर विद्यार्थी हे चांगले निर्णय घेऊ शकतात, समस्या सोडवू शकतात आणि नवीन

गोष्टी शिकू शकतात.

आजच्या विद्यार्थ्यांच्या पिढीसाठी माहिती साक्षरता महत्वाची आहे कारण:

- ते इंटरनेटवर मोठ्या प्रमाणात वेळ घालवतात. त्यांना इंटरनेटवर मिळालेल्या माहितीचे मूल्यांकन करणे आणि त्याचा योग्य वापर करणे शिकणे आवश्यक आहे.
- त्यांना अनेक स्रोतांकडून माहिती मिळते. त्यांना या माहितीमधून योग्य आणि विश्वासाह माहिती निवडणे शिकणे आवश्यक आहे.
- त्यांना भविष्यात अनेक आव्हानांना सामोरे जावे लागेल. माहिती साक्षरता त्यांना या आव्हानांना सामोरे जाण्यासाठी आणि त्यावर मात करण्यासाठी मदत करेल.

विद्यार्थ्यांमध्ये माहिती साक्षरता विकसित करण्यासाठी शिक्षक आणि पालकांची भूमिका:

माहिती साक्षरता ही आजच्या विद्यार्थ्यांच्या पिढीसाठी आवश्यक कौशल्य आहे. शिक्षक आणि पालक विद्यार्थ्यांमध्ये हे कौशल्य विकसित करण्यासाठी महत्वाची भूमिका बजावू शकतात. याशिवाय, विद्यार्थ्यांमध्ये माहिती साक्षरता विकसित करण्यासाठी ते पुढील प्रमाणे मार्गदर्शन करू शकतात:

- विद्यार्थ्यांना माहिती शोधण्यासाठी आणि त्याचे मूल्यांकन करण्यासाठी प्रशिक्षण देणे.
- विद्यार्थ्यांना माहिती साक्षरतेच्या महत्त्वाबद्दल जागरूक करणे.
- विद्यार्थ्यांना माहिती साक्षरतेसाठी आवश्यक साधने आणि संसाधने उपलब्ध करून देणे.

विद्यार्थ्यांनी माहिती साक्षर कसे व्हावे

आजच्या माहितीच्या युगात, विद्यार्थ्यांसाठी माहिती साक्षरता ही एक अत्यावश्यक कौशल्य आहे. माहिती साक्षर विद्यार्थी हे माहिती शोधू शकतात, त्याचे मूल्यांकन करू शकतात आणि त्याचा योग्य वापर करू शकतात.

विद्यार्थी माहिती साक्षर बनण्यासाठी निम्नलिखित मार्गदर्शक तत्त्वे अवलंबू शकतात:

1. माहिती शोधण्यासाठी योग्य स्रोत वापरा:

- पुस्तके, लेख, आणि शैक्षणिक वेबसाइट्स सारख्या विश्वासाह स्रोतांकडून माहिती मिळवा.
- इंटरनेटवर शोधताना, विश्वसनीय आणि अधिकृत वेबसाइट्स ओळखा.
- सोशल मीडियावर मिळालेल्या माहितीची सत्यता तपासा.

2. माहितीचे मूल्यांकन करा:

- माहितीचा स्रोत आणि लेखकाची पात्रता तपासा.
- माहितीतील तथ्य आणि तर्कशुद्धता तपासा.
- माहितीतील पूर्वग्रह आणि पक्षपात ओळखा.

- माहितीची नवीनता आणि अद्ययावतता तपासा.

3. माहितीचा योग्य वापर करा:

- माहितीचा योग्य आणि नैतिक वापर करा.
- माहितीचे संदर्भ योग्यरित्या उद्धृत करा.
- माहितीचा चोरी टाळा.
- माहितीचा गैरवापर टाळा.

4. माहिती साक्षरतेबाबत सतत शिका:

- माहिती साक्षरतेवरील पुस्तके आणि लेख वाचा.
- माहिती साक्षरतेवरील कार्यशाळा आणि प्रशिक्षण कार्यक्रमांमध्ये भाग घ्या.
- नवीन माहिती आणि तंत्रज्ञानाशी अपडेटेड रहा.

माहिती साक्षरता ही विद्यार्थ्यांसाठी एक अत्यंत महत्वाची कौशल्य आहे जी त्यांना शिक्षणात आणि जीवनात यशस्वी होण्यासाठी मदत करते.

आजच्या तंत्रज्ञानाच्या युगात माहिती साक्षरतेचे महत्व

आजच्या तंत्रज्ञानाच्या युगात माहिती साक्षरता ही एक अत्यंत महत्वाची कौशल्य आहे. इंटरनेट आणि सोशल मीडियाच्या आगमनाने माहितीचा प्रसार आणि उपलब्धता खूप वाढली आहे. मात्र, याचबरोबर चुकीची आणि दिशाभूल करणारी माहिती पसरवणेही सोपे झाले आहे. अशा परिस्थितीत, माहिती साक्षरता ही व्यक्तीला योग्य आणि विश्वासाह माहिती निवडण्यास आणि त्याचा योग्य वापर करण्यास मदत करते.

माहिती साक्षरतेचे महत्व खालीलप्रमाणे आहे:

- योग्य निर्णय घेण्यासाठी: माहिती साक्षर व्यक्ती योग्य आणि विश्वासाह माहितीच्या आधारावर चांगले निर्णय घेऊ शकते.
- समस्या सोडवण्यासाठी: माहिती साक्षर व्यक्ती माहितीचा उपयोग करून समस्या सोडवू शकते.
- नवीन गोष्टी शिकण्यासाठी: माहिती साक्षर व्यक्ती नवीन माहिती शिकण्यासाठी आणि त्याचा उपयोग करण्यासाठी सदैव तयार असते.
- संशोधन आणि अभ्यासासाठी: माहिती साक्षरता विद्यार्थी आणि संशोधकांना योग्य आणि विश्वासाह माहिती शोधण्यास आणि त्याचा उपयोग करण्यास मदत करते.
- व्यक्तिगत आणि व्यावसायिक विकासासाठी: माहिती साक्षरता व्यक्तीला तिच्या व्यक्तिगत आणि व्यावसायिक जीवनात प्रगती करण्यास मदत करते.

निष्कर्ष:

माहिती तंत्रज्ञानाच्या युगात, माहिती साक्षरता ही केवळ एक कौशल्य नसून जगण्यासाठी आणि यशस्वी होण्यासाठी आवश्यक अस्त्र बनले आहे. माहिती साक्षर व्यक्ती योग्य आणि विश्वासार्ह माहिती निवडू शकते, त्याचा योग्य वापर करू शकते आणि त्याच्याद्वारे तिच्या व्यक्तिगत आणि व्यावसायिक जीवनात प्रगती करू शकते. माहिती साक्षर व्यक्ती नवीन माहिती शिकण्यासाठी आणि त्याचा उपयोग करण्यासाठी सदैव तयार असते. माहिती साक्षरता विद्यार्थी आणि संशोधकांना योग्य आणि विश्वासार्ह माहिती शोधण्यास आणि त्याचा उपयोग करण्यास मदत करते. माहिती तंत्रज्ञानाच्या काळात, माहिती साक्षरता ही केवळ विद्यार्थी आणि संशोधकांसाठीच नव्हे तर प्रत्येक नागरिकाची गरज आहे. माहिती साक्षर समाज हा अधिक चांगल्या प्रकारे शिक्षित, सुसंस्कृत आणि प्रगतिशील समाज बनू शकतो.

संदर्भ:

1. https://www.wikipedia.org/wiki/Information_literacy
2. अमेरिकन लायब्ररी असोसिएशन: <https://www.ala.org/>
3. काळे, रणजना. (2023, ऑगस्ट). माहिती साक्षरता आणि ग्रंथालये. ग्रंथालय विज्ञान, 50(2), 101-108.
4. कुलकर्णी, जयंत. (2022). माहिती साक्षरता: आजच्या जगात आवश्यक कौशल्य. नागपूर: विदर्भ प्रकाशन.
5. कुलकर्णी, नंदिनी. (2023). माहिती साक्षरता: काय, का आणि कसे? ठाणे: नवचैतन्य प्रकाशन.
6. जोशी, मधुकर. (2023, जानेवारी). माहिती साक्षरता आणि समाज विकास. समाजशास्त्र समीक्षा, 34(1), 12-20.
7. देसाई, रणजित. (2018). माहिती साक्षरता: एक मार्गदर्शक. पुणे: ऋषी प्रकाशन.
8. पाटील, सुहास. (2022, जून). माहिती साक्षरता: विद्यार्थ्यांसाठी एक अत्यावश्यक कौशल्य. शिक्षण आणि संस्कृती, 52(6), 45-48.
9. भारतीय राष्ट्रीय माहिती साक्षरता मिशन: <https://www.inflibnet.ac.in/>
10. शास्त्री, विजय. (2020). माहिती साक्षरता: शिक्षण आणि संशोधनासाठी. मुंबई: लोकप्रिय प्रकाशन.